

Bóg jednak nie był daleko

2016-01-18

Alessandro Scarlatti jest uważany za twórcę, który pchnął operę na nowe wody, kształtując formy i wrażliwość XVIII wieku. Dzieło jednego z najbardziej znaczących kompozytorów w historii - „Cain overo il primo omicidio - Kain, czyli pierwsze zabójstwo”, zabrzmiał podczas festiwalu Misteria Paschalia.

Scarlatti może nie był wynalazcą wszystkiego, co mu się tradycyjnie przypisuje: trzyczęściowej uwertury włoskiej, arii da capo, podziału na recytatywy i arie – czyli konstrukcji opery, która panować będzie przez całe stulecie. Może elementy te pojawiały się wcześniej, jednak właśnie w dziele Alessandra Scarlattiego znalazły utwierdzenie, kodyfikację – i dzięki niemu zapewne zawładnęły niepodzielnie muzyką i późnego baroku, i klasycyzmu – przynajmniej do rewolucji Mozartowskiej. Tę ostatnią jednocześnie Scarlatti wyprzedzał, nasycając linię melodyczną swych arii już nie tylko błyskotliwością wirtuozerii, lecz płynącymi z tekstu emocjami (powracając w ten sposób do idei, które leżały u podstaw pierwszych oper z początku XVII wieku), oraz kunsztownością rozbudowywanej, coraz więcej wyrażającej partii orkiestrowej.

Jak to bywa, cechy te znajdowały uznanie u znawców, jednak niekoniecznie były podziwiane przez publiczność. Ta pragnęła chyba od opery więcej efektownej rozrywki. Mimo więc ogromnego dorobku ledwie kilka dzieł kompozytora stało się „hitami”. Nie należała do nich żadna z oper skomponowanych w Wenecji – kolejnym miejscu, w którym Scarlatti szukał szczęścia. Wcześniej wysłał tam już swojego genialnego syna, Domenica, sam natomiast przybył ze wsparciem wielkiego księcia Toskanii i kardynała Ottoboniego – co dało mu dostęp do weneckich scen, ale nie pomogło przełamać niechęci ze strony lokalnych twórców. Ostatecznie jednak poważny, heroiczny ton dzieł przybysza nie przypadł do gustu weneccjanom, którzy skwitowali go po swojemu – ostrą satyrą. Dwie opery przepadły. Nie wiadomo też jak przyjęte zostało skomponowane na Wielki Post 1707 roku oratorium.

Pisząc je, daleko za sobą pozostawił Scarlatti swe wczesne oratoria, wyrosłe z archaicznej już rzymskiej tradycji – „Il primo omicidio” przemawia językiem nowoczesnej opery. Otwiera je trzyczęściowa uwertura – ta forma, która stanowi załączek symfonii klasycznej – a następuje po niej ciąg scen złożonych z wyrazistych, emocjonalnych recytatywów, często akompaniowanych przez orkiestrę (to także nowość popularyzowana przez Scarlattiego), oraz arii i duetów.

Dzieło przedstawia starotestamentową historię pierwszego morderstwa i zarazem pierwszej śmierci człowieka: Kaina, który zabił swojego brata, Abela. Jak należy się spodziewać, Abel jest ucieleśnieniem cnót – słyhać to w łagodności każdej jego sopranowej frazy. Lecz jak brzmi Kain? Znowu okazuje się, że ciekawiej w sztuce wypadają emocje negatywne: jego partia obrazuje wahanie, skrajne uczucia szarpiące protagonistę. Zapada w pamięć moment decydujący: gdy na początku II części aria Kaina o strumieniu faluje jak wzburzona woda, po czym odpowiada mu Abel, idyllicznie śpiwając o „strumyczku”. „Już dłużej nie wytrzymam” – w recytatywie wyładowuje się zazdrosny brat, po czym zaraz słyszymy „Ratunku, o Boże” – i nielitościwy głos mordercy: „Bóg jest daleko”. Urywane dźwięki energicznego andante poprzedzają gonitwę tonów, która jakby następowała w głowie Kaina: Cóżem uczynił?! Co teraz? Co zrobić? I zaraz podchwytliwie spyta go głos Boga: „Kainie, gdzie jest twój brat? Gdzie jest Abel?”. A potem Lucyfer – i znów na tle potężnych, dominujących akordów: „Ty, pierwszy zabójca, pierwszy zdrajca” – ale nieledwie z czułą dumą, jakby Szatan chciał nagrodzić swą pierwszą zdobycz.

**Magiczny
Kraków**

Oratorium mistrza wokalne muzyki włoskiego baroku otrzymało w ostatnich 20 latach bodaj dwie znaczące kreacje. Pierwszą była wersja Fabia Biondiego, drugą René Jacobsa. Jednak festiwal ma dla Państwa odmienną, nowatorską propozycję: dzieło Scarlattiego wykona inny mistrz muzyki włoskiej, ten, który od początku lat 90. XX wieku wprowadził na nową drogę madrygały Monteverdiego czy Lassa – rewolucyjny Rinaldo Alessandrini. Jak przedstawi nam niezwykle utwór ten wyjątkowy muzyk? Przekonamy się 22 marca, tylko na festiwalu Misteria Paschalia w Krakowie.

Pełny program festiwalu oraz informacje o biletach i zasadach zakupu na

www.misteriapaschalia.com.

Organizatorami festiwalu Misteria Paschalia 2016 są: Miasto Kraków, Krakowskie Biuro Festiwalowe i Program 2 Polskiego Radia.